

№ 01 (594)
Студзень 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Каляндар: святы хрысціянскіх канфесіяў –**

стар. 3

☞ **Тапаніміка: гісторыя адной аршанскай вуліцы –**

стар. 4

☞ **Страчанае: Слоніскі замак і палац Агінскага –**

стар. 5

Скарыстаныя выцінанка Вольгі Зяноўка і малюнак Кацярыны Мясніковай

Адноўім Будслаўскую святыню разам!

Нагадваем нашым чытачам, што летась Беларускі фонд культуры распачаў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардынцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальны арган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў побыту для пілігрымаў і экскурсійных групаў. Гэтую ініцыятыву Беларускі фонд культуры ажыццявіў сумесна з Беларускім камітэтам Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС). Сёлета акцыя працягнецца. Перад трансляцыяй нядзельнай імшы па Беларускім радыё будзе гучаць такая абвестка:

«Працягваецца рэспубліканская акцыя «Адноўім Будслаўскі касцёл разам!» Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў архікатэдры імя Найсвяцейшай Панны Марыі ў Мінску, у касцёле Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску, у катэдральным касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі ў Пінску, у Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на дабрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускім фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імяны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будуць ушанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле».

Падаем рэквізіты для ахвяраванняў у беларускіх рублях:
№ 3135741330025 в ЦБУ № 539 г. Мінска ОАО «Белінвестбанк», код 739, Мінск, ул. Коллекторная, 11, БИК 153100739, УНП 100081886, ОКПО 37449864; с пометкой «На реставрацию Будславского костёла»; тел. бухг. (+375 017) 283 28 24.

Назвы арганізацыяў і імяны ахвярадаўцаў будуць не толькі ўвекавечаныя ў Будслаўскім касцёле, але і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Драўляны алтар XVII ст. у капліцы Св. Барбары

На тым тыдні...

☛ **22 снежня** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася **выстаўка мастацкіх эмаляў Мікалая Кузьміча «Курган»**, прысвечаная 65-годдзю майстра. М. Кузьміч нарадзіўся ў вёсцы Патрыкі Кобрынскага раёна на Брэстчыне, скончыў Мінскае мастацкае вучылішча імя А. Глебава. Вядомы як майстар-ювелір, з імем якога звязанае адраджэнне беларускага эмаляернага мастацтва.

☛ **3 24 снежня па 6 студзеня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа ладзіцца **праект «Зімяныя канікулы ў доме Коласа»**. Супрацоўнікі музея падрыхтавалі для дзяцей і дарослых шэраг цікавых мерапрыемстваў, выставак, экскурсіяў, майстар-класаў. Сярод іх – калядны фестываль беларускіх гульняў, квэст-гульня «Таямніцы дома Песняра» ды інш.

☛ **25 снежня** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў была прадстаўленая **«Неверагодная батлейка ад вандроўнага тэатра»**, адбыўся майстар-клас «Традыцыйныя беларускія калядныя атрыбуты ў новым ракурсе». **27 снежня** там жа была паказаная **інтэрактыўная лялечная пастаноўка «Каляды ў доме Пятсана»** паводле казкі шведскага пісьменніка Свена Нурдквіста (пра яе мы распавядалі ў папярэднім нумары) ды **інтэрактыўная тэатралізаваная праграма аб шляхецкіх звычаях «Экзамен кавалера рэспектовага»**.

☛ **26 снежня** ў Дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту прайшлі **«Старажытныя Каляды»**. Пад час свята адбылася інтэрактыўная дзея «Каляды ў нашым Сяле» з абыходам усіх двароў разам з Дзедам-Зорканошам, Мядзведзем, Жоравам, Мехашоў і Казой, а таксама прайшоў майстар-клас па

вырабе традыцыйнага саламянага павука. Ладзіліся танцы, карагоды, забавы, а ў выкананні калектыву «Жвавы Карчмар» гучала народная музыка.

☛ **26 снежня** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася сумесная **выстаўка «Тайная комната»** мастакоў Ганны Сілівончык і Васіля Пешкуна.

«Тайная комната» – гэта месца перасячэння мноства сэнсаў, месца адпачынку, нейкі зацішны куток кожнага чалавека, дзе ён можа пабыць самім сабою, сам-насам са сваімі думкамі.

☛ **29 снежня** Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь **прэзентаваў унікальны музейны прадмет – срэбны кубак, што мае непасрэднае дачыненне да роду Агінскіх**. Акрамя таго, гэта яшчэ і цікавы прыклад сувенірнай прадукцыі другой паловы XIX ст. Прэзентацыя кубка паставіла кропку ў шэрагу мерапрыемстваў з нагоды 250-годдзя Міхала Клеафаса Агінскага.

Кубак выраблены на высокім прафесійным і мастацкім узроўні ў Германіі ў 1870-х гадах са срэбра 13-й лотавай пробы, што адпавядае сучаснай 812,5 пробе. На ім выгравіраваныя выявы гербаў «Брама» (належаў роду Агінскіх) і «Гржымала» (належаў роду Патуціцкіх). Надпіс на польскай мове «Шлюбны падарунак ад абразычлівых служачых і лясных стражаў. Рэтаў, 16/28 красавіка 1877 года» сведчыць пра значную падзею ў гісторыі сем'яў Агінскіх і Патуціцкіх: кубак падараваны Багдану Агінскаму, унуку Міхала Клеафаса Агінскага, з нагоды яго шлюбу з графіняй Габрыэлай Марыяй Патуціцкай.

Унікальны прадмет быў набыты пры падтрымцы генеральнага партнёра Нацыянальнага гістарычнага музея – кампаніі «JTI (Japan Tobacco International)» у Рэспубліцы Беларусь.

Навіны БФК

Чыгрынаўскія чытанні прайшлі ў Мар'інай Горцы

17 снежня 2015 г. у Мар'інай Горцы адбыліся XIX літаратурныя чытанні, прысвечаныя творчасці народнага пісьменніка Беларусі Івана Чыгрынава. Штогод пасля заўчаснай смерці Івана Гаўрылавіча ў 1996 годзе адбываюцца сустрэчы пісьменнікаў, родных творцы з чытачамі бібліятэк, з навучэнцамі школаў і каледжа Мар'інай Горкі. Яны арганізаваныя Пухавіцкім раённым краязнаўчым музеем, грамадскім аб'яднаннем «Беларускі фонд культуры», жонкай пісьменніка Людмілай Прохараўнай.

У 1987 г. І. Чыгрынаў быў абраны старшынёй Беларускага фонду культуры. На гэтай пасадзе ён знаходзіўся да канца сваіх дзён, шмат зрабіў для адраджэння культурнай спадчыны Беларусі. Асаблівую ўвагу надаваў развіццю бібліятэк на сяле. Пры ім была распачатая праграма (спачатку фонду, а затым і Міністэрства культуры) «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры», якая працуе і сёння. Шкада толькі, што са згоды (а можа, маўкліваці) Міністэрства культуры пачалі знікаць вясковыя

бібліятэкі. Асаблівы маштаб гэты «рух» мае менавіта ў Мінскай вобласці. Уперад – «да хатычытальні 1920-х гадоў мінулага стагоддзя» – так ахарактарызавалі гэты «рух» бібліятэкары на сустрэчах з мінскімі гасцямі пад час правядзення сёлетніх Чыгрынаўскіх чытанняў.

А яшчэ ў гэты дзень госці з Мінска (на фота яны з навучэнцамі Мар'інагорскага сельскагаспадарчага каледжа – старэйшага ў нашай краіне) правялі тры сустрэчы, на якіх добрым словам згадалі аднаго з самых таленавітых пісьменнікаў Беларусі, выдатнага грамадскага дзеяча і дбайнага сем'яніна І. Чыгрынава. Гэтану паспрыяла біяграфічная прэзентацыя аб жыцці і творчасці пісьменніка, падрыхтаваная цэнтральнай бібліятэкай раёна, а таксама шматгадовая руплівасць і зацікаўленасць Чыгрынаўскімі чытаннімі дырэктара мясцовага музея Аляксандра Прановіча, выкладчыкаў і настаўнікаў каледжа і школ раённага цэнтра.

Уладзімір ПЛЕП

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары **Microsoft Word**, захаваныя ў фармаце **.rtf**, як варыянт – **.doc**, але не **.docx** (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя **AbiWord** або **OpenOffice** ды падобныя), але абавязковая ўмова – захоўваць у фармаце **.rtf**. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем **Arial**, **13 пунктаў**, паўтара інтэрвала, водступ **1,25 см**).

Пазначайце па магчымасці поўнасю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфрувайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў крайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнк, рысункі, фотаздымкі павінны быць захаваныя ў фармаце **.jpg** (**.jpeg**) або **.tiff**. Пажадана **300** кропак на цалю (dpi), дапускаецца не меней за **1024**, мінімум **600 пікселяў** па большым баку, ці памерам не менш за **500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённыя і зыклівыя.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

XII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні «Кніжная культура Беларусі:

погляд праз стагоддзі»

Час правядзення: 7-8 красавіка 2016 г.

Месца правядзення: Нацыянальная бібліятэка Беларусі (Мінск, пр. Незалежнасці, 116).

Праблемнае поле канферэнцыі:

1. 500-годдзе беларускага кнігадрукавання: аб падыходах да святкавання юбілею ў 2017 г.
2. Рукапісная кніжнасць Беларусі.
3. Беларуская рукапісная і друкаваная кніга ў айчынных і замежных зборах. Чыгрынаўскія чытанні прайшлі ў Мар'інай Горцы.
4. Мастацкае афармленне рукапіснай і друкаванай кнігі.
5. Спадчына Францыска Скарыны і яго пераемнікаў.
6. Беларускія друкарні XVI – XVIII стст.
7. Беларуская кніга XIX – XX стст.
8. Друкарня Марціна Кухты, газеты «Наша доля» і «Наша Ніва», выдавецкае таварыства «Загляне сонца і ў наша аконца»: да 110-годдзя.
9. Сучасная беларуская кніга.
10. Кніжны гандаль і беларуская кніга.
11. Роля і месца кнігі ў сучасным інфармацыйна-камунікацыйным асяроддзі.
12. Футурыстычныя прагнозы будучыні кнігі.
13. Нацыянальны дакумент і нацыянальная бібліяграфія: тэорыя, гісторыя і перспектывы развіцця.
14. Адам Сакольчык – беларускі бібліёграф: да 120-годдзя з дня нараджэння.
15. Кніга ў музейнай прасторы.
16. Віртуальныя кніжныя выставы.

Мовы канферэнцыі: беларуская, руская, польская, англійская.

Умовы ўдзелу:

Для ўдзелу ў канферэнцыі з дакладам, паведамленнем або ў якасці гасця неабходна прайсці анлайн-рэгістрацыю на партале www.nlb.by (<http://old.nlb.by/reading-12/leter5.php>).

Даклады і паведамленні:

Плануецца выданне зборніка матэрыялаў канферэнцыі. Прымаюцца арыгінальныя працы, якія маюць навуковае і прыкладное значэнне. Аргкамітэт пакідае за сабой права адбору дакладаў для ўдзелу ў канферэнцыі і артыкулаў для апублікавання. Файл з тэкстам даклада неабходна выслать па электроннай пошце kireeva@nlb.by **не пазней за 1 сакавіка 2016 г.**

Патрабаванні да афармлення даклада:

1. Прозвішча, імя, імя па бацьку (цалкам) аўтара/суаўтараў, поўная назва арганізацыі, горад, краіна; прозвішча, імя, імя па бацьку (цалкам) асобы, якая будзе прадстаўляць даклад на канферэнцыі, назва даклада.
2. Аб'ём даклада разам з рэзюмэ на рускай і англійскай мовах, ілюстрацыямі і дадаткамі – не больш за 6 старонак фармату A4, Times New Roman, кегель 13, палугарны міжрадкавы інтэрвал, тып файла **.doc** альбо **.rtf** (Microsoft Word).
3. Спіс выкарыстаных крыніц афармляецца пасля асноўнага тэксту ў алфавітным парадку. Спасылкі афармляюцца ў квадратных дужках у канцы сказа, напрыклад [3, с. 15].
4. Рэзюмэ на рускай мове аб'ёмам не больш за 500 сімвалаў (з прабеламі) і рэзюмэ на англійскай мове – не больш за 500 сімвалаў (з прабеламі).

Пражыванне, харчаванне, транспартныя выдаткі – **за кошт удзельнікаў канферэнцыі.**

Каардынатар: Кірзева Галіна Уладзіміраўна. Тэлефоны: (8 017) 293 27 81, 293 27 82. Факс (8 017) 266 37 06. E-mail: kireeva@nlb.by, sapega@nlb.by.

У тэатры «Зьніч»

Новы 2016-ы год у тэатры пачнецца з лялечнага мнаспектакля «Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона» паводле п'есы Лявона Мікіты, які 14 студзеня прадставіць Леанід Сідарэвіч.

Вечарам Мікалай Лявончык выйдзе на сцэну ў паэтычным мнаспектаклі «Не праклінай, што я люблю...» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

18 студзеня для дзетак будзе ісці лялечны мнаспектакль «Граф Глінскі-Папялінскі» паводле п'есы Артура Вольскага. Маленькія глядачы даведаюцца аб незвычайных прыгодах хлопца Марціна і ката Максіма. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

20 студзеня на сцэне будзе ісці дзіцячы мнаспектакль-сустрэча «Вясёлая каруселя» паводле п'есы Артура Вольскага ў выкананні заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Ларысы Горцавай. Музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

Мнаоперу «Адзінокі птах» пра апошні дзень жыцця Адама Міцкевіча прадставіць для старэйшых глядачоў Андрэй Марозаў. Кампазітар – Алег Залётнеў, аўтар лібрэта і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

25 студзеня лялечны мнаспектакль-гульнію «Казачная торба» прадставіць аўтар і выканаўца п'есы Леанід Сідарэвіч.

Для старэйшых глядачоў на сцэне будзе ісці паэтычна-драматычны мнаспектакль «Красёнычы жыцця» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Выканаўца – заслужаны артыст Беларусі Алесь Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

27 студзеня глядачы пабачаць музычна-рамантычны мнаспектакль «Пачкай, сонца!» паводле рамана ў вершах «Маруся Чурай» Ліны Кастэнкі, твораў еўрапейскай паэзіі XIX – XX стст., санетаў і вершаў Ніны Мацяш. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева.

Спектаклі праходзяць у Зале бібліятэкі імя А. Міцкевіча Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Праваслаўныя святы

- Светлае Хрыстова Уваскрэсенне** (Пасха, Вялікдзень) – 1 мая.
Дванадзясятая непераходная святы
7 студзеня – Нараджэнне Хрыстова
19 студзеня – Хрышчэнне Гасподня (Богаяўленне, Вадохрышча)
15 лютага – Стрэчанне Гасподня
7 красавіка – Дабравешчанне Найсвятой Багародзіцы
19 жніўня – Праабражэнне Гасподня
28 жніўня – Успенне Найсвятой Багародзіцы
21 верасня – Нараджэнне Найсвятой Багародзіцы
27 верасня – Узвіжанне Крыжа Гасподня
4 снежня – Увядзенне ў храм Найсвятой Багародзіцы
Дванадзясятая пераходная святы
24 красавіка – Уваход Гасподні ў Іерусалім (Вербная нядзеля)
9 чэрвеня – Узнясенне Гасподня (Тройца)
19 чэрвеня – Дзень Святой Тройцы (Пяцідзсятніца)
Вялікія святы
14 студзеня – Абражанне Гасподня
7 ліпеня – Нараджэнне Іаана Прадцечы
12 ліпеня – Святых апосталаў Пятра і Паўла
11 верасня – Адсячэнне галавы Іаана Прадцечы
14 кастрычніка – Пакроў Найсвятой Багародзіцы
Царкоўныя шматдзённыя пасты
 14 сакавіка – 30 красавіка – Вялікі пост
 27 чэрвеня – 11 ліпеня – Пятроў пост
 14 – 27 жніўня – Успенскі пост
 28 лістапада – 6 студзеня 2017 г. – пост перад Нараджэннем Хрыстовым

Каталіцкія святы

- 1 студзеня** – Святой Багародзіцы Марыі
6 студзеня – Аб'яўленне Пана (Тры Каралі)
10 студзеня – Хрост Пана
10 лютага – Папялец (Попельная серада)
19 сакавіка – Святога Юзафа
20 сакавіка – Уваход Пана ў Іерусалім (Пальмавая нядзеля)
25 сакавіка – Дабравешчанне Панны Марыі
27 сакавіка – Уваскрэсенне Пана (Пасха, Вельканец)
5 мая – Унебаўшэсце Пана
15 мая – Пяцідзсятніца (Дзень Святога Духа)
22 мая – Найсвяцейшай Тройцы
26 мая – Цела і Крыж Хрыста (Божга Цела)
3 чэрвеня – Найсвяцейшага Сэрца Ісуса
24 чэрвеня – Нараджэнне Іаана Прадцечы
29 чэрвеня – Святых апосталаў Пятра і Паўла
6 жніўня – Перамяненне Пана
15 жніўня – Унебаўзяцце Найсвяцейшай Панны Марыі
1 лістапада – Усіх Святых

- 2 лістапада** – дзень памінання памерлых
27 лістапада – першая нядзеля Адвента
8 снежня – Беззаганнага Зачацця Найсвяцейшай Панны Марыі
25 снежня – Нараджэнне Пана Святой Сям'і
Вялікі пост – з 10 лютага па 26 сакавіка

Лютэранскія святы

Лютэранства – адна з найстарых плыняў у хрысціянстве, з якой звязанае ўзнікненне панятку пратэстантызму. Поруч з кальвінізмам – у ВКЛ у XVI – XVII стст. адно з найбольш распаўсюджаных веравызнанняў, што паўплывала на культуру і адукацыю беларускіх земляў.

- 6 студзеня** – Богаяўленне, Эпіфанія
25 студзеня – Дзень перамянення апостала Паўла
20 сакавіка – Уваход Гасподні ў Іерусалім (Вербная (Пальмавая) нядзеля)
27 сакавіка – Пасха
25 красавіка – Дзень памяці евангеліста Марка
15 мая – Пяцідзсятніца, Свята Сашэсця Святога Духа
22 мая – Тройца
26 чэрвеня – Дзень Аўгсбургскага веравызнання
29 чэрвеня – Дзень святых апосталаў Пятра і Паўла
18 кастрычніка – Дзень Рэфармацыі, Дзень евангеліста Лукі
19 лістапада – Дзень пакаяння і малітвы
25 снежня – Нараджэнне Хрыстова

Алесь Філіповіч, «Залаты век»

У мінулым нумары мы распавялі пра нашага земляка Алега Альмейду, які жыве ў Бразіліі, піша вершы на партугальскай мове. Яго там называюць адным з найлепшых бразільскіх паэтаў XXI ст. Сёння ж звернем погляд у іншы кірунак. Наше выданне (гл. «Краязнаўчая газета», № 45 за 2015 г.) распавядала пра іспанку Анхелу Эспіноса Руйс, якая самастойна вывучыла беларускую мову, пачала на ёй пісаць вершы, а нядаўна выдала кнігу беларускамоўных твораў (яна прадаецца ў Мінску). Дзяўчына вядзе таксама беларускамоўны блог «Іншаземка, якая піша па-беларуску» (<http://inshazemka.blogspot.com.by>). А 10 снежня Анхела на сваёй старонцы ў Facebook змясціла тэкст «Маналог закаханай у беларушчыну». Яго мы і прапануем сваім чытачам. Неабходная заўвага. Іспанка карыстаецца варыянтам дарэформеннага правапісу (т.зв. тарашкевіцай), рэдакцыя ж адаптавала яго да сучаснага правапісу (не крапаючы лексікі і абаротаў).

Ул. АДЗІМІР

Пра маю любоў да беларушчыны

Доўга думала напісаць такі пост і, напэўна, гэты будзе не апошні. Скарыстаюся з нагоды, што сёння народзіны цудоўнага Максіма Багдановіча, аднаго з найлепшых паэтычных геніяў чалавечтва (кажу гэта з перспектывы шматмоўнага чытача), каб выразіць – і крыху патлумачыць – мае захапленне беларускімі мовай і культурай.

Пачну з таго, што ў мяне з падлеткавых гадоў ёсць вельмі добрыя беларускія сябры, дзякуючы каму я даведлася, што існуе такая краіна (Не. Трохі перабольшваю. На занятках географіі нам казалі, што «вось тут

Беларусь, а сталіца – Мінск». Цяпер я кажу «Менск», але гэта ўжо зусім іншая гісторыя. Нягледзячы на гэта, мовай я пачала цікавіцца даволі позна, калі пасля выбараў 2010-га года я напісала невялічкі артыкул (<http://belarusinfocus.info/uploads/uploads1346834174.pdf>), якім перамагла ў конкурсе «Беларусь у фокусе» (Belarus in Focus Information Office). Мяне запрасілі ў Варшаву, на ўзнагароджанне, і тады я ўпершыню пазнаёмілася з беларускамоўнымі беларусамі (канкрэтна з журналістамі, якія таксама наведвалі гэтае мерапрыемства).

Маё спатканне з беларушчынаю было каханнем з першага погляду, людзі. Якая меладычнасць! Якая прыгажосць! Якія носьбіты прыемныя! Я адразу вырашыла вывучыць гэтую мову (хаця пачала трошкі пазней), і ўжо падсвядома ведала, што я хачу прысвяціць сваё жыццё менавіта гэтай справе. Далей я пачала збіраць матэрыялы. У Гішпаніі іх вельмі мала (а дакладней, ніякіх няма), таму надта доўга гэтым займалася. Амаль усё было парасейску, і таму была вымушаная вельмі добра вывучыць і яе, каб была магчымасць вывучыць чарговую мову на ейнай

аснове, разумеюць? Шкада, напэўна, што шмат пазабывала, а цяпер з мяне, калі па-руску, дык толькі трасянка, і з цяжкасцю. У выніку, пачала вывучаць беларускую мову толькі напрыканцы 2013 года.

Як выглядаў працэс? Мне вельмі й вельмі цяжка было вучыцца, калі пачынала. Не было з кім размаўляць – гадзінамі гаварыла з лютэрамі, каб пакрысе выпраўляць сваё жудаснае вымаўленне (дзе ж я магла чуць жывую мову?). Днямі чытала творы класікаў літаратуры, у пачатку не разумеючы амаль нічога. Магла забывацца есці,

малавата спаць, не схадыць у душ (фу!) некалькі дзён запар, калі перад носам была кніга таго ж Багдановіча, Купалы, Коласа, Караткевіча. Пачала спяваць па-беларуску, вы бачылі відэа, і пісаць-пісаць-пісаць...

Так усё пачалося. Мяне заўважылі, я пачала друкавацца і працягвала пісаць вершы (і трохі прозы, і нават тэатральная п'еса ёсць) на беларускай мове. Некаторыя людзі нават чытаюць гэтыя мае творы з інтарэсам. Была прэзентацыя маёй кнігі (!) у Менску. Некалькі дзён таму адзін беларускі навуковец сказаў мне, што аналізавалі са студэнтамі мае вершы на занятках паэтыкі. На ўніверсітэцкіх занятках! Я была ў глыбокім шоку. А я паступіла на магістратуру й вучуся на факультэце беларускай філалогіі ў Варшаве, далей вывучаю мову.

Мушу сказаць, што дзякуючы беларускай мове я знайшла сябе як пісьменніцу; дзякуючы беларускім літаратарам (і жывым, і вечна жывым у творчасці) я даведлася, хто я як чалавек; дзякуючы Беларусі маё жыццё мае цяпер поўны сэнс. Спадзяюся, зразумела, наколькі я люблю і шаную беларушчыну, бо словаў не стае, каб выразіць гэтыя пачуцці як след. Магчыма, праз некалькі гадоў, ужо з лепшым валоданнем мовы, я яшчэ раз паспрабую.

Анхела ЭСПІНОСА РУЙС

«Ты – святло маё і любоў...»

Па вуліцы Караткевіча ў Оршы

Не сакрэт, што ў нашай краіне вуліцы ў гарадах часта мянялі свае назвы. У старажытнай Оршы сумным «рэкардсменам» па перайменаваннях можна смела называць невялікую вуліцу, якая знаходзіцца амаль у цэнтры горада. Пасля таго, як на ёй прадпрымальнікам Вайнбергам у 1883 г. быў заснаваны бровар, на карце горада і з'явіўся Вайнбергаў завулак. Піва, дарэчы, славілася далёка за межамі Оршы. Нават атрымала некалькі залатых медалёў на міжнародных выставах.

Дзесьці ў другой палове 1920-х гг. завулак быў названы ў гонар Усевалада Ігнатоўскага, выдатнага вучонага і арганізатара асветы ў БССР, адметнай постаці новага беларускага Адраджэння. Для аршанцаў ён «асабіста дарагі», бо выказаў меркаванне, што ў 850-х гг. Орша была цэнтрам удзельнага княства. А ў 1928 г. У. Ігнатоўскі наведаў горад і выступіў у «Доме асветы». Праўда, калі яго беспадстаўна абвінавацілі ў «нацыянал-дэмакратызме» (каб пазбегнуць смерці ад рук сталінскіх катаў, ён у 1931 г. скончыў жыццё самагубствам), была «рэпрэсаваная» і назва вуліцы.

Яна стала насіць імя «перваго краснаго офіцера», сталінскага маршала Кліма Варашылава. Наогул, 1930-я гг. – гэта вельмі складаны час, калі энтузіязм будаўніцтва новага жыцця спалучаўся з трагедыяй палітычных рэпрэсіяў. Вуліцу канца 1930-х гг. можна смела назваць «расстралянай», бо, па сведчанні жыхара вуліцы Я. Сакалова, на ёй было тады 26 дамоў, і толькі ў трох з іх не пабывалі агенты НКУС...

Вядома ж, у 1941 г. фашысты і іх мясцовыя памагатыя хутка перайменавалі вуліцу ў нейтральную Браўэрштрасэ (Півавараная вуліца), бо завод працягваў працаваць і ў час вайны. Гэта ці не адзінае прадпрыемства ў горадзе, якое ніколі не спыняла сваю вытворчасць. Доўгі час галоўным піваварама на заводзе працаваў ваеннапалонны чэх Антон Смажак. На жаль, слаўныя часы прадпрыемства ўжо ў мінулым, бо ў 2007 г. піўзавод стаў банкрутам і быў закрыты. Цяпер яго будынкі, якія некалі былі ўнесеныя ў спіс помнікаў як прыклад прамысловай

архітэктуры канца XIX ст., разбураюцца.

У другой палове 1940-х гг. на вуліцы пачалося будаўніцтва прыватных дамоў. «Інтэлігенцкай вуліцай» стала называцца яна, бо большасць пабудаваных дамоў належала настаўнікам, урачам, бухгалтарам.

Мемарыяльная дошка на пачатку вул. У. Караткевіча

Менавіта на ёй, у доме № 10, у пасляваенны час жыла сям'я Уладзіміра Караткевіча. Тут ён жыў у 1956 – 1958 гг., калі працаваў настаўнікам у Оршы. Сюды, на гэтую вуліцу, ён часта прыязджаў у родную хату, дзе добра пісалася. У яго было сваё «рабочае месца» на гарышчы,

Дом сям'і Караткевічаў

дзе ён у зацішку любіў працаваць. Тут з-пад пяра Караткевіча выйшла славетная аповесць «Дзікае паляванне караля Стаха». Каля роднай хаты й зараз расце каштан, які Уладзімір Сямёнавіч прывёз з Кіева і пасадзіў у памяць сяброў і родных, якія загінулі.

таў». «Адзіная з тысяч вуліц, ты – святло маё і любоў», – усхвалявана пісаў малады творца. Было б цудоўна, каб так пра сваю вуліцу мог сказаць кожны гарадскі жыхар! А вуліца ў 1987 г. атрымала імя У. Караткевіча – вялікага сына Аршанскай зямлі. У дні святкавання 60-годдзя пісьменніка на вуліцы з'явіліся дзве мемарыяльныя дошкі. Адна – на пачатку вуліцы – з гарэльефам і аўтографам пісьменніка, выкананая скульптарам Юрыем Паляковым. Дарэчы, на ёй Караткевіч названы народным пісьменнікам Беларусі (хоць і не меў такога звання афіцыйна, але як ніхто яго заслужыў). Другая – на доме сям'і Караткевічаў. На жаль, пасля смерці летася ягонага апошняга гаспадара – мужа роднай пляменніцы У. Караткевіча дом стаіць пусты і ляс яго пакуль невядомы...

70-гадовы юбілей адзначыла летася і, бадай, самае ціхае прадпрыемства на гэтай вуліцы (належаць Таварыству інвалідаў па слыху) «Ніць». Адметна яшчэ гэтая вулічка і тым, што на ёй, у гарадскім радзільным доме, размешчаным насупраць Караткевічавага дома, за амаль паўвекавы перыяд яго існавання з'явіліся на свет больш 60-і тысячаў нованароджаных. Во колькі народу жыло пэўны час на вуліцы Караткевіча!

Вось такая маленькая вуліца з такой вялікай і багатай гісторыяй.

Віктар ЛЮТЫНСКІ,
выкладчык Аршанскага
дзяржаўнага механіка-
эканамічнага каледжа,
кразнаўца

«Велічны гмах піўзавода» сёння

Стогадовыя ліны памятаюць не толькі Караткевіча

У цэнтры Слоніма паміж сучаснымі вуліцамі Опернай, Маякоўскага, Савецкай і Першамайскай знаходзіцца невялікае ўзвышша. Менавіта тут, згодна з дадзенымі гісторыкаў, размяшчаўся замак, на месцы якога ў XVIII ст. паўстаў палац Агінскага. На жаль, ад колішніх пабудоваў нашчадкаў нічога не засталася. Але само гэтае месца і да сённяшняга дня захоўвае сваю гістарычную назву – Замчышча.

На старых планах Замчышча мае форму чатырохвугольніка, абмежаванага з поўдня і ўсходу стромкімі схіламі, а з поўначы і захаду – равамі. Мост быў перакінуты праз роў з заходняга боку. Каля падэшвы ўзвышша, там, дзе цяпер праходзіць вуліца Оперная, працякала рака Шчара.

Згодна з археалагічнымі раскопкамі, яшчэ ў XI ст. тут размяшчалася ўмацаванае паселішча. У XII – XIII стст. быў узведзены невялікі драўляны замак. Аўтар «Апісання горада Слоніма» (1891) М. Мілакоўскі пісаў: «У час нашэсця Батыеў 1241 г. Слонім быў разрабаваны мангольскім военачальнікам Кайданам; многія жыхары загінулі, і драўляны замак быў дашчэнтну зрыты».

У часы Вялікага Княства Літоўскага ўмацаванні на Замчышчы аднавілі, паколькі Слонім выконваў важную функцыю па ахове гандлёвага шляху па рацэ Шчара і быў адной з найважных фартэцыяў на пачатковым этапе існавання маладой дзяржавы. Гэта быў драўляны замак на высокай платформе з падпорунай сценкай з вялікіх камяней.

У 1506 г. пад час нападу крымскіх татараў пад кіраўніцтвам Менглі Герэя на Слонім замак чарговы раз быў моцна пашкоджаны. Яго аднаўленнем заняўся Ян Мікалаевіч Радзівіл, прызначаны на пасадку слонімскага намесніка і земскага маршалка. Ён пачаў узводзіць на месцы колішняга замка невялікі драўляны палац з заляй пасяджэнняў, абкружаны па перыметры ўзвышша гароднямі з вежамі.

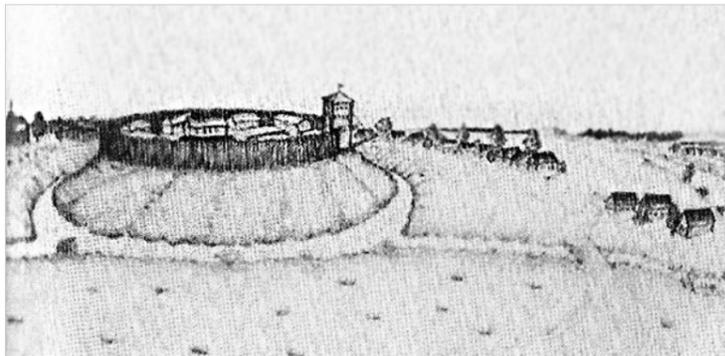
Тут з 1555 г. пачалі праводзіцца земскія суды. У «Апісанні Еўрапейскай Сарматы», што пабачыла свет у 1578 г., італьянец Аляксандр Гваньіні пакінуў наступны запіс: «Слонім горад і агароджа драўляныя, некалі быў удзелам літоўскіх князёў і княствам са сваімі маёнткамі лічыўся, потым у правінцыю ператварыўся. Чырвоныя харугвы ВКЛ аднаго роду выкарыстоўвае».

Замак зноў перабудавалі ў часы старасты Льва Сапегі і яго нашчадкаў. Гэта было звязанае найперш з тым, што з канца XVI ст. у Слонім перанеслі месца правядзення генеральных сеймікаў ВКЛ: сюды прыязджаюць сенатары і паслы ваяводстваў (Віленскага, Троцкага, Наваградскага, Мінскага, Полацкага, Смаленскага, а таксама Лівонскага) з мэтай абмеркавання справаў, што павінны былі з боку Княства выносіцца на сейм утворанай у 1569 г. федэрацыі ВКЛ з Каронай Польскай, – Рэчы Паспалітай.

Драўляныя ўмацаванні абнавілі, а палац перабудавалі. Пад ім з'явіўся мураваны склеп для захоўвання судовага архіва і віна. Аднак у 1655 г. пасля

Страчаная спадчына: Слоні́мскі замак і палац Агінскага

захопу Слоніма войскамі маскоўскага цара Аляксея Міхайлавіча замак быў спалены. Аб яго стане пасля вызвалення сведчыць інвентар, датаваны 21 мая 1658 г.: «Наўпрост да слонімскага замка, праз вал увайшоўшы, калі мост згарэў на гэтым месцы, кудой бывалі розныя будынкi пану старасце, праз слаўную памяць пана падканцлера ВКЛ, для гродскіх судоў правядзення і для часу ўсякага, для прыезду пана старасты падаваныя. Цяпер, пасля спалення, ад замка ўжо не маеш нічога на гэтых месцах, толькі вінныя склепы, і то спустошаныя, там жа ўдзядзінцы самым склеп адзін мураваны, у якім ад даўна гродскія кнігі ўсе былі схаваныя і па сённяшні дзень. Адсколь праз мост, ад дзядзінца, мінаючы кухонныя камяны, на правым баку

Слоні́мскі замак (малюнак Васіля Супруна)

ВКЛ. Але адсутнасць неабходных адміністрацыйных будынкаў у горадзе выклікала заклапочанасць уладаў. Таму ў 1677 г. была прынятая канстытуцыя, адпаведна якой «прымаючы пад увагу вялікую ня-

У 1678 г. гэтае рашэнне было цалкам прынятае і пачало ажыццяўляцца.

Наступны раз слоні́мскі замак перабудоваў падканцлер ВКЛ Міхал Антоній Сапега (1711 – 1760). Абарончыя пабудовы былі знесеныя, а на іх месцы пачаў разбудовацца вялізны палац. М. Сапега імкнуўся ператварыць яго ў сваю асноўную рэзідэнцыю, карыстаючыся спрыяльным геаграфічным становішчам горада і статусам Слоніма як цэнтры павета і месца правядзення сеймікаў ды земскага суда.

У 1756 г. па запрашэнні канцлера ВКЛ Чартарыйскага ў палацы яго зяця Сапегі ў Слоніме адбыўся з'езд найвышэйшых дзяржаўных асобаў Княства і, як паведамляе Марцін Матушэвіч, «вытанчанай шляхты».

Сапега так і не паспеў завяршыць будаўніцтва палаца, памёр 12 лістапада 1760 г. у Слоніме. А яго недабудаваная рэзідэнцыя з усёй слоні́мскай эканоміяй перайшла ва ўласнасць аўдавей жонкі – Аляксандры Сапегі і яе наступнага мужа, гетмана ВКЛ Міхала Казіміра Агінскага.

М. Агінскі ператварыў Слонім у «Паўночныя Афіны», вядомыя на ўсю Еўропу перш за ўсё сваім тэатрам. У 1760 – 1770-я гг. у горадзе ажыццяўлялася актыўнае будаўніцтва новай рэзідэнцыі, ад якой да сённяшняга часу захаваўся толькі будынак аўстэрый – заезнага двара пры колішнім палацы. Сам жа палац, што ў дакументах таксама называецца «замкам», ва ўяўленнях нашчадкаў застаўся будынкам са 116-ю пакоямі і залямі: «самая незвычайная і самая прыгожая

з усіх манаршых рэзідэнцыяў у Еўропе і Азіі». Рувьер пісаў, што «гэта сапраўды быў пышны палац, вакол якога былі пабудаваныя 24 павільёны для сяброў, раздзеленыя рукавамі канала».

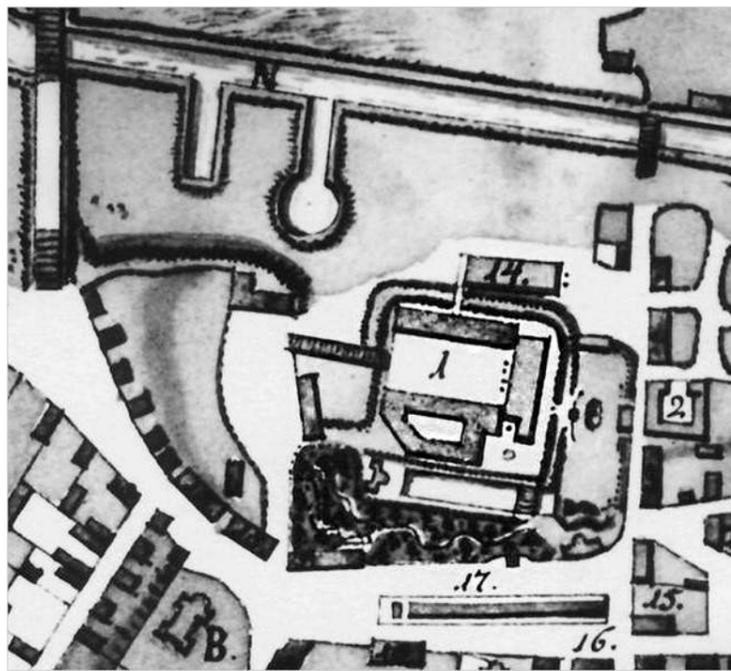
Аднак даследчык Анджэй Станіслаў Цеханавецкі выявіў апісанне палаца Агінскага, датаванае 1797 г., на падставе якога зрабіў выснову: «Слоні́мскі замак да канца свайго існавання заставаўся даволі сціплым збудаваннем» і меў усяго 46 пакояў.

На плане 1796 г. палац нагадвае П-падобную форму. Галоўны ўезд да яго ішоў з боку моста, перакінутага праз глыбокі яр. Мураваны аднапавярховы будынак быў накрыты гонтай. Яго правае, цалкам драўлянае, крыло мела 23 пакоі, у якіх размяшчаліся госці і прыслуга. Левае прызначалася для гетмана і яго жонкі. У галоўным корпусе, сілуэт якога вылучаўся ва ўсёй канфігурацыі палаца, знаходзіліся прыёмныя пакоі, у тым ліку вялікая пяціваконная «танцавальная» (або «канцэртная») зала з размаляванымі сценамі і мураванымі хорамамі для капэлы. У стварэнні палаца прымалі ўдзел архітэктары І. Марайн, Я. Бой, і, магчыма, К. Шульдгаўз.

Ад горада палац аддзяляўся садам, спланаваным прыдворным садоўнікам Леракам, каналам («малым каналам Агінскага») і шэрагам паркавых павільёнаў, сярод якіх былі зала багіняў, альтанка Геркулеса, англійскай гасцёўня, дамы для артыстаў і прыдворных служак, а таксама пабудаваныя пазней «Опернгаўз», друкарня, манеж, аранжарэя і аўстэрый.

13 верасня 1784 г. у замку начаваў апошні кароль Рэчы Паспалітай Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. А ў маі 1797-га, пасля падзелаў і ўключэння Слоніма ў склад Расійскай імперыі, у замку спыняўся імператар Павел I разам з сынамі Аляксандрам і Канстанцінам. Некалі велічны палац сустрэў манаршых асобаў сваёй недагледжанасцю і запомніўся як «пакінуты» і «трухлявы», а ў 1804 г. ён ужо быў «развалены». Да 1874 г., як адзначыў А. Цеханавецкі, «не было ўжо і следу ад гэтай некалі жыццерадаснай, пышнай, па-еўрапейску бліскучай культурнай і дагледжанай рэзідэнцыі. Пасля васьмідзiesiąці гадоў царскага панавання нават руіны ўжо не сведчылі пра месцазнаходжанне «Паўночных Афінаў».

Васіль ГЕРАСИМЧЫК

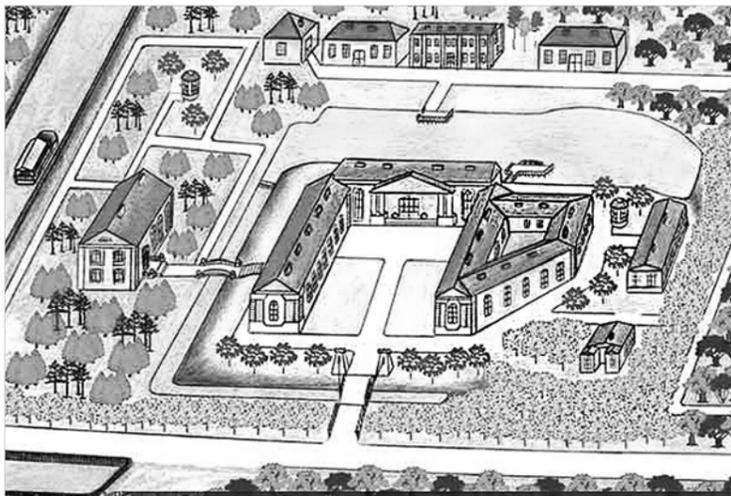

Палац Агінскага на плане Слоніма 1796 года

замак, ідзе нізам, калі мост быў над Шчараю ракою каля самога моста, не даходзячы хаты нябожчыка Капроўскага, па правай руцэ пляц і фундамент, колішні дом канцылярыі гродскага пісарчука, а цяпер непрыяцельна спалены».

Нягледзячы на вялікія разбурэнні ў вайне з Масковіяй, Слонім працягваў заставацца важным палітычным цэнтрам

зручнасць грамадзянам паве- та Слонімскага з-за таго, што суды земскія, гродскія, сеймікі і ўсялякія публічныя з'езды прызначанага правядзення месца не маюць, то на настой- лівыя інстанцыі паслоў таго па- вета ў замку ў адпаведнасці са звычай месца прызначаем, і склеп для захавання кніг або стары рэстаўраваць, або новы збудоваць мы дазваляем».

Маёнтак Міхала Казіміра Агінскага ў Слоніме (рэканструкцыя А. Сакалкоў і А. Грыпіча)

Руіны палаца Агінскага (канец XIX ст.)

Чым пахнуць Каляды?
Для большасці з нас, напэўна, хвой і мандарынамі, для некага – духмянай хатняй выпечкай, для кагосьці, асабліва шчаслівага, – згатаванай бабуляю поснай куццёю. А ў краінах Заходняй Еўропы з Калядамі асацыюецца пах духмянага імбірнага печыва і пернікаў.

У апошнія гады звычай рабіць такія пернікі, разам з іншымі заходнеўрапейскімі каляднымі традыцыямі, стаў вядомы і ў Беларусі. А нядаўна міжнародны сацыяльна-эканаміч-

Імбірны смак Калядаў

ны фонд «Идея», мінская пякарня «Brioche Paris» і сетка піцэрыяў «Пиццбург» вырашылі далучыць да гэтае традыцыі выхаванцаў Дзіцячага гарадка Ленінскага раёна горада Мінска. Такім чынам дзеці-сіроты і дзеці, якія засталіся без апекі бацькоў, мелі магчымасць паўдзельнічаць у майстар-класе па роспісе імбірных пернікаў. Іх дзеці і падлеткі рабілі 10 снежня ў пякарні «Brioche Paris» разам з пекарам-кандытарам Ларанам Шывэ і яго памочні-

Ларан Шывэ

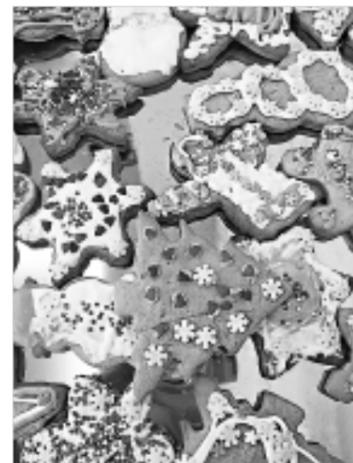
камі. Дарэчы, раней дзяўчаткі-выхаванкі цэнтра навучаліся ў кулінарнай школе «Гурмэ». Можа стацца, што для кагосьці з іх кулінарнае мастацтва будзе яшчэ і прафесіяй.

Дарэчы, спадар Шывэ на пытанне, ці каштаваў ён стравы беларускай кухні, адказаў сцвярдзальна. Натуральна, беларуская кухня падобная на ўкраінскую і польскую, адзначыў ён, а адрозніваецца тым, што нашыя стравы менш тлустыя і больш лёгкія. Тым беларуская кухня і падабаецца кандытару з Ліёна, сям'я якога ўжо цягам некалькіх стагоддзяў удасканальвае кулінарнае майстэрства.

Да майстар-класа былі загадзя падрыхтаваны пернікі, а дзецям пакінулі самае цікавае – упрыгожыць іх. Гэта было і складана, і здорава: на перніках у форме елачак, зорчак, снегавікоў маляваць жоўтай і белай глазурай узоры і старацца, каб атрымалася найпрыгажэй і не так, як у іншых... Пад час майстар-класа высветлілася, што пернікі і глазура паасобку таксама смачныя і што нягледзячы на два колеры глазуры – жоўты і белы – усе пернікі атрымаліся рознымі. А пернік з няўдалым узорам (калі такі раптам знаходзіўся) заўсёды можна было проста з'есці.

Мы ж прапануем нашым чытачам падсмачыць калядныя святы імбірнымі пернікамі па даволі простым рэцэпце. **Для цеста спатрэбіцца палова шклянкі цукру, сто грамаў масла, адно яйка, дзве лыжкі смятаны, дзве шклянкі мукі, палова лыжкі разрыхляльніка для цеста і па палове лыжкі імбіру і цынамону. Для глазуры – паўтары шклянкі цукровай пудры і тры лыжкі лімоннага соку.**

Гатуецца печыва нескладана. Спачатку трэба ўзбіць масла з цукрам, яйкам і смя-

танай, дадаць муку, разрыхляльнік, імбір і цынамон. Цеста добра вымясіць, загарнуць у харчовую плёнку і пакласці ў холад на 30 – 40 хвілінаў. Духоўку трэба разагрэць да 180°C. Цеста раскатаць таўшчынёю 3 – 5 міліметраў, выказаць печыва, выкласці на пакрытую пергаментам бляху і выпякаць, пакуль печыва не падрумяніцца. Для глазуры змяшаць цукровую пудру з сокам, каб атрымалася аднародная паста. Упрыгожыць печыва, пакінуць яго на нейкі час, каб глазура застыла.

Як бачыце, нічога складанага, але Каляды з такім печывам стануць смачнейшымі. І несумненна – вельмі духмянымі.

Ніна КАЗЛЕНА,
фота айтар

Гартаючы кнігу Юрыя Качука «Моц смаку: Беларуская кухня» (Беласток, 2010), заўважыў, што назвы некаторых страваў нагадваюць прозвішчы вядомых людзей. Вось як тлумачыць паходжанне прозвішча Верашчака Лявон Юрэвіч у кнізе «Слова жывое, роднае, гаваркое»: Верашчака. Так завецца страва, прыгатаваная як звараная калатушка з мукі, запраўленая салам, у якую мачаюць бліны (таму яшчэ носіць назву мацанкі). Чалавеку, які любіў гэтак есці, і далі мянушку Верашчака.

Прапануем чытачам «КГ» некалькі рэцэптаў беларускай кухні з кнігі Ю. Качука «Моц смаку: Беларуская кухня».

Верашчака

Складнікі: 700 г свіных рабрын, 100 г сала, 1 цыбуліна, 1/2 л бурачнага квасу, 150 г жытніх сухароў, востры чырвоны і духмяны перцы, лаўровы ліст, соль.

Свіныя рабрыны наскечы, пасаліць, абсмажыць на патэльні з салам. Уліць бурачнага квасу, закіпяціць, дадаўшы чырвонага перцу. Усыпаць молатых жытніх сухароў, размяшаць у квасе. Верашчаку можна прыгатаваць і з ялавічыны, а замест бурачнага дадаць хлебнага квасу.

Кулеш

Складнікі: 2 л вады, 150 г свініны, 100 г прасяных круп, 1 цыбуліна, 50 г сала, соль, перац, лаўровы ліст.

З нарэзанага кубікамі мяса і нашаткаванай цыбулі ў саганку зварыць прыварак. Крупы добра прамыць і засыпаць у прыварак. Сала дробна нарэзаць, паўчыці адбіць да атрымання аднастайнай масы, закласці ў саган, пасаліць, паперчыць, дадаць прыправаў і лаўровага лісту. Варыць да гатовасці круп.

Жур

Жур лічыцца стравай клёку і даўгалецца. Ужываецца амаль заўжды ў гарацым выглядзе, прыгатаваны з ягадаў можа быць і халодным. Для журу неабходна спачатку падрыхтаваць цэд – вадкую працэджаную рошчыню аўсянай ці жытняй мукі. Складносіны цэглай гатаванай вады да мукі – 5:1. Муку распусціць вадой, перамяшаць і паставіць у цёплае месца на 24 – 36 гадзінаў, калі вадкасць набудзе прыемны пах і кіслы смак, рошчыню старанна працэдзіць праз сіта.

Нішчымны жур

Складнікі: 3/4 л цэду, 1/4 л вады, 3 ст.

лыжкі алею, 1 цыбуліна, 1 ч. лыжка кмену, соль.

Цыбулю нашаткаваць, засыпаць у халодную ваду, пасаліць і паставіць варыць, пасля закіпання ўсыпаць кмен. Калі цыбуля стане мяккай і празрыстай, уліць цэд. Пастаянна памешваючы, яшчэ раз давесці да кіпення і паварыць некалькі хвілін да атрымання аднастайнай масы.

Малочны жур

Складнікі: 3/4 л цэду, 1/2 л вяршкоў, 200 г смятаны, 1 ч. лыжка кмену, соль, зеляніна кропу.

Вяршкі закіпяціць, дадаць солі, насечанага кропу, кмену. У цэд уліць смятану, добра размяшаць і пераліць да вяршкоў, яшчэ раз закіпяціць, старанна памешваючы.

Журавінавы жур

Складнікі: 3/4 л цэду, 1 л вады, 100 г цукру, 40 г журавінаў, 2 ст. лыжкі цукровай пудры.

У кіпень дадаць працэртыва журавіны, цукар і цэд. Варыць да загусцення, астудзіць, пасыпаць цукровай пудрай.

Жур з вяндрлінай

Складнікі: 3/4 л цэду, 1 л вады, 200 г вяндрліны, 50 г вэнджанага сала, 2 цыбуліны, 2 маладыя бруккі, 2 морквы, 30 г караня пяташкі, 4 зубкі часнаку, зеляніна кропу.

Брукку ачысціць, памыць, нарэзаць дробнымі кубікамі, закінуць у кіпень, паварыць 5 хвілінаў, потым ваду зліць, а брукку добра прамыць. З вяндрліны зварыць мясны прыва-

рак, дастаць з яго вяндрліну і закласці адну нашаткаваную цыбулю, нарэзаную кубікамі брукку і моркву, нацэрты на дробнай тарцы карань пяташкі. Калі агародніна зварыцца, прыварак зліць і пракіпяціць яго з цэдам, пасаліць, дадаць націснутага часнаку і дробна насечанага кропу, закласці зноў вяндрліну. Звараную агародніну паліць заскваркай з вэнджанага сала з цыбуляй і падаць асобна.

Рагуля «Бульбяны хлеб»

Складнікі: 1,5 кг бульбы, 100 г малака, 25 г дражджэй, 6 ст. лыжак грэцкай мукі, 1 ст. лыжка пшанічнай мукі, соль.

Бульбу абабраць, памыць. Зварыць 2 бульбіны і зрабіць з іх булдаву (пюрэ), дадаць 25 г рашчыненых у малаце дражджэй і 2 ст. лыжкі грэцкай мукі. Паставіць у цяпло, каб заквасілася. Астатнюю бульбу нацэрці на тарцы, адціснуць сок, дадаць 4 ст. лыжкі грэцкай мукі і раней прыгатаваную рошчыню, паставіць на 9 гадзін у цяпло. Потым зліць вадкасць, пасаліць, крышку падпыліць пшанічнай мукой. Атрыманае цеста раскатаць таўшчынёю ў 4 см, пакаласці на бляху і 30 хвілін выпякаць у печы.

Шупеня

Складнікі: 150 г груцы (крупы пярловыя), 150 г гароху, 300 г бруккі, 30 г суханых грыбоў, 1 цыбуліна, 50 г сала, 200 г вяндрліны, соль, заправа, зеляніна пяташкі і кропу.

Таліна Шупеня
гатуе шупеню,
в. Багародзічы,
Зэльвенскі раён

Брукку ачысціць, памыць, нарэзаць дробнымі кубікамі, закінуць у кіпень, паварыць 5 хвілін, потым ваду зліць, а брукку добра прамыць. Прыгатаваць рассыпістую кашу з груцы. Зварыць грыбны прыварак, грыбы дастаць і дробна парэзаць. Гарох замачыць, потым запарыць, але так, каб ён не страціў сваёй формы. Вяндрліну нарэзаць кубікамі. На патэльні падсварыць сала, падсмажыць нашаткаваную цыбулю і грыбы. Падрыхтаваную еміну пакаласці ў чыгун, асцярожна перамяшаць (каб не растаўчы гарох), уліць грыбога адвару, пасаліць, дадаць прыправаў і паставіць у печ на 40 хвілінаў. Пасля гатовасці пасыпаць зелянінай кропу і пяташкі.

Саладуха

Складнікі: 1 кг жытняй мукі, 150 г мёду, закваска (кавалак цеста ўвелькі з яйка).

Муку заліць гарачай вадой і размяшаць да атрымання вельмі вадкага цеста. Потым узбіць і паставіць на гадзіну ў цёплую печ, каб тэмпература рошчыны была каля 40°C, за гэты час яе варта некалькі разоў памяшаць і даўшы злёжку астыць, выліць у дзешку, пакаласці кавалак закваскі, дадаць мёд, размяшаць, зверху прысыпаць злёжку мукой, накрыць ручніком і паставіць у цёплае месца. Калі цеста пачне бушаваць, разліць яго па збанах, шчыльна закрывіць і паставіць у вольны жар печы на 12 гадзін (з вечара да раніцы). Затым выняць з печы гарачыя збанкі, хутка і як мага больш рэзка ахаладзіць, выставіўшы на моцны мароз або апусціўшы ў снег. Потым зноў збанкі з саладухай паставіць у печ. «Працэдуру» па нагрэве і наступным ахаладжанні саладухі паўтарыць тры разы.

Саладуха

Складнікі: 1 кг лясных ягадаў, 1 л вады, 4 ст. лыжкі жытняй мукі, 200 г мёду.

Ягады перабраць і прамыць. Заліць вадой і варыць. Калі ягады разварацца, да іх падсыпаць жытнюю муку і памешваць увесь час датуль, пакуль яна не набудзе кансістэнцыі кісялю, потым дадаць мёд, працягваючы памешваць.

Падрыхтаваў Аляксей САЧАНКА

На вясёлае народнае свята Шчадрэц ніякая кумпанія не абміна: там заўжды добра адорвалі і чаркай, і шкваркай. Але абавязкова трэ́ было выканаць песенныя радкі «А хто ў прымах не бывае, то й гора не знае...». Дзядзьку так і называлі на сяле – Хахол. Ён працаваў у калгасе даглядчыкам і ўтульна пачуваўся на беларускай зямлі. І яна яго любіла, і людзі. Было за што. Хахол быў не толькі добрым працаўніком, але і гумарыстам. Праўду сказаць, нярэдка самі смешныя гісторыі ліпілі да яго. Звычайна гэта было звязана з выбрыкамі Бахуса.

Зрэшты, гісторыя пра шантаж адна з весялейшых. Хаця... як каму падасца, бо для жонкі Хахла наўрад ці.

Будучы моцным дзецюком, Хахол любіў і – самае галоўнае – мог добра выпіць. Здароўя хапала. Таму нярэдка пасля сяброўскай бядесы Хахол пакуль прыходзіў дадому, бадай, увесь

хмель, як ён лічыў, выходзіў. Станавілася сумнавата. Тады ён звяртаўся да жонкі, якая, як ведаў напэўна, мела прыхаваную бутлю ці трохлітровік, памясцоваму балён. Самому шукаць было складана, бо схованка была кожны раз

нойчы вырашыла пакласці гэтым «дагонкам» канец: «Не дам!!!»

Гром сярэд яснага неба, калі б раптам ляснуў, гучаў бы для Хахла тады цішэй. Гаспадар, у якім, як ён палічыў, хацелі разбудзіць прымака, некалькі імгнен-

больш што метады быў дзейсны.

Аднак жонка зразумела, што гэта звычайны шантаж. Таму на некаторы раз знешне спакойна сказала: «Ідзі».

І тут з абодвух бакоў распачалася акцёрская гульня,

кое ж значэнне, як і папярэднім.

Шлях у такіх выпадках кожны раз павялічваўся на крок. Цяпер Хахол ужо не толькі прыставіў драбіны, не толькі ўзлез на іх, не толькі прывязаў да кроквы тоўстую вяроўку, не толькі зрабіў – хоць і няўдалую – пятлю, але і... прасунуў у яе галаву. Стаў чакаць...

Тым часам жонка сядзела ў хаце, рыхтык на голках. Гонар і сіла волі не пускалі яе абарваць дурную гульню, кошт якой – шклянкі сівахі. Колькі мінула часу – кабета не сказала б. Але кожная хвіліна ёй падавалася вечнасцю. Плаціна цяпення ўсё ж не вытрымала. У нейкі момант жанчына сарвалася і мігам панеслася ў гумно. Вачам яе адкрылася жахлівая карціна: цела мужа плаўна гойдалася ў пятлі на вяроўцы! Роспач нахлынула праз некалькі імгненняў, за якія сялянская кабета паказала спрыт, выхапіўшы аднекуль касу і паласнуўшы ёю па вяроўцы.

«А бу-бу-яго-маць! Заснуў! Прасунуў галаву ў пятлю. Чакаю, чакаю. А я няма і няма... Ды заснуў! А бу-бу-яго-маць! Дзе ты швэндаешся?!» – апрытомеўшы, разгублена забурчэў Хахол, пераходзячы на крык. І хаця ні ў словах, ні ў інтанацыі ён не выдаваў сваёй віны ў здарэнні, але з таго вечара гульня спынілася. Зрэшты і самому здарэнню ён не надаваў жыццёвага значэння, віну за яго пры гэтым бачачы ў замаруджаных дзеяннях жонкі. Трэба сказаць, што і жонка больш не спрабавала ўскладняць абстаноўку: што тыя сто грамаў – абы вайны не было!

Анатоль ТРАФІМЧЫК

Шантажыст

Апавяданне

новая: то ў гной закапае, то лахманамі на палку закідае, то ў трэскі пад прыпек, а то і (як зусім на здзек) паставіць кварту ў буфет каля малака, быццам вады свянцонай – у жыцці не здагадацца. Да рэбусаў Хахол схільнасці не меў, таму казаў да жонкі проста і ясна: «Дай сто грам!»

Кабеце, вядома ж, гарэлкі было не шкада (нагоніцца шчэ). Але, як яна справядліва меркавала, колькі ж можна піць. І ад-

няў не даваў веры і нават перапытаў. «Не дам!» – прагучала не так рэвалюцыйна, але як прыгавор, які не падлягае абскарджанню.

Разумеючы, што эмоцыямі справе не паможаш, а толькі пасварышся, чаго Хахол не любіў, ён вырашыў, аднак, перахапіць ініцыятыву, балазе ідэя выспелілася ўнутраным абурэннем. «Ах так! Пайду навешуся», – сказаў чалавек без пагрозы, але з такім выглядам, што ў яго забралі апошняю надзею і іншага выйсця няма. Да таго ж у фразе яўна чыталася: «Табе ж горш будзе, дурніца...».

Сто грамаў не пераважвалі каштоўнасці жыцця. Кабеце давалася іх ашчадзіць. А рэвалюцыю адкласці на потым. Але праз пару-тройку дзён спроба жончынага перавароту мела тыя ж наступствы з дапамогай таго ж аргумента: «Пайду навешуся!» – намацаўшы слабае месца, Хахол вырашыў не напружваць сваё ўяўленне. Тым

шматактавы спектакль. Спачатку Хахол толькі выходзіў з хаты, а жонка ўжо бегла вяртаць, абяцаючы шклянку на вярчу. Зцягам часу ён адыходзіў далей і далей. Нервы кабеты загартоўваліся, але ўсё адно здавалі. Дайшоў ён ужо і да гумна, у якім, як прыдумаў пад час такіх гульняў, да кроквы можна было б і прывязаць вяроўчыну. Дайшоў і да вяроўчыны – тоўстай (ёю ўвязвалі сена на трактарных прычэпах) і – як здавалася Хахлу – мяккай для шыі. Дайшоў і да кроквы, для чаго спатрэбілася ставіць драбіны. А метады працягваў дзейнічаць...

Ды жонка ўрэшце сапраўды маральна загартавалася за гэты час і ўспрымала кожную дзею не больш чым таннае акцёрства. Таму чарговае «ідзі», гэтым разам са смачным, у некалькі паверхаў дадаткам не для друку, хоць і прагучала падобна да папярэдніх, але мела на ўвазе катэгарычную вызначнасць: рабі што хоч, а я больш з табою няньчыцца не буду (а можа, і гэтыя словы прагучалі). Ды Хахол, не маючы тонкай душэўнай арганізацыі, прыдаў ім та-

Таліна Іванова, «Зоркаловы»

Хлебныя словы, хлебныя рэчы...

Уздоўж

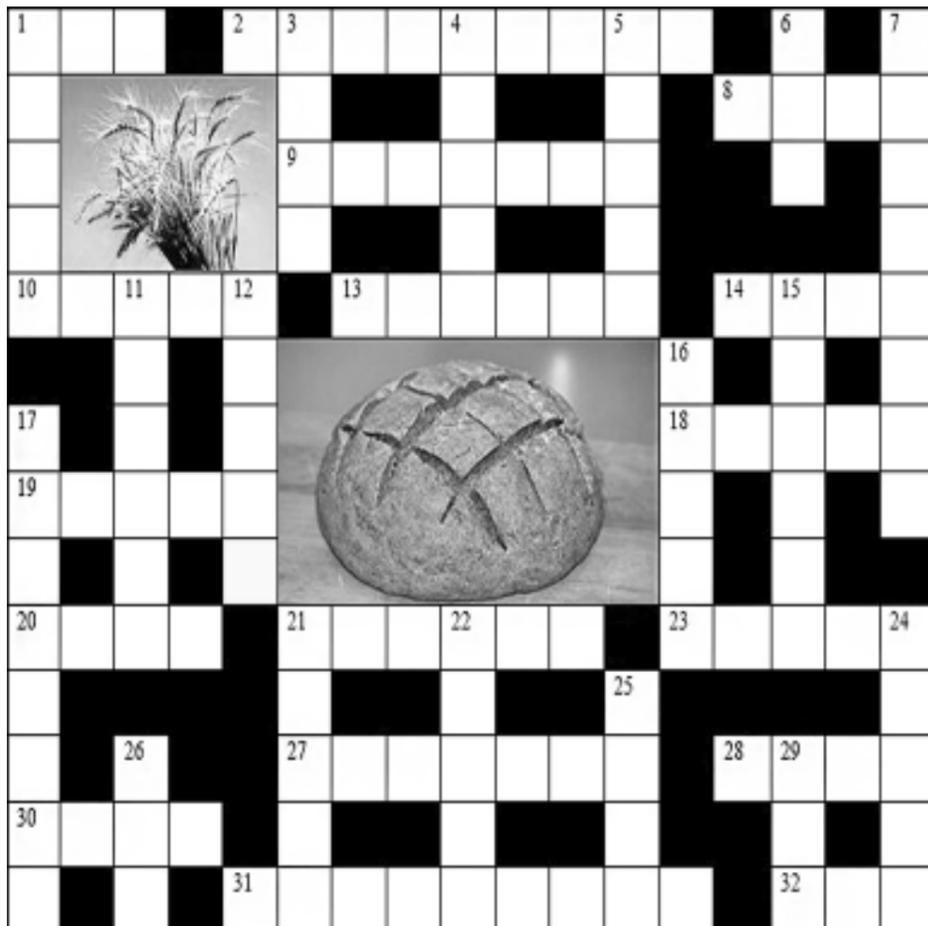
1. Едзеш на дзень – хлеба бяры на ... (прык.). 2. «Тым часам маці тарапліва // Закон дзядовы свой спаўняе: // Кладзе кусочак хлеба з соллю // Пад красны кут у ...». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». 8. Эпізод з кінафільма. 9. Азімыя збожжавыя культуры; звычайна пасля трэцяга Спаса (29 жніўня) пачыналася іх сяўба. 10. ... сноп ці сто коп – хлеба на год (прык.). 13. Кладзі гной у пару, збярэш ... гару (прык.). 14. Неабрэзаны край дошкі. 18. Не вялік ..., ды ўсё ж такі птушка (прык.). 19. «Плывуць на шляхах Беларусі // ... чырвоныя з хлемам». З верша Янкі Купалы «Новая восень». 20. Апрацоўка гліняных вырабаў высокай тэмпературай. 21. Шанаваная ва ўсёй Беларусі апякунка жніва і ўрадлівасці, у гонар якой ладзілася ўрачыстае радаснае свята пад час уборкі ўраджаю. 23. Запал, заўзятасць. 27. «Хлеб – знак любові і духоўнага багацця, // З чым і жыве пад сонцам ...». З верша М. Курылы «Песня пра хлеб». 28. Насякомае-паразіт; некалі на трэці Спаса да ўсходу сонца праводзілі абрад выгнання іх з хаты. («Прышоў Спас, штоб не было ... у

вас» (прык.). 30. Доўгі капец сіласу, бульбы. 31. Спас памілеуе нас, а ... (28 жніўня) – прынясе нам хлеба чыстага (прык.). 32. Нізіннае месца.

Упоперак

1. Спажа – хлеба ... (прык.; Спажа – адна з назваў Прачыстай). 3. Плады, якія апалі ад ветру ці ў час наваліны. 4. Красна поле снапамі, а ... – умалотам (прык.). 5. Рака ў Францыі. 6. Калі хлеба край, дык і пад елкай ... (прык.). 7. Пільнуй гаспадаркі – будзе хлеб, будуць і ... (прык.). 11. Магічныя словы гаючай або чароўнай сілы. 12. Невялікі літаратурны твор. 15. Калі ... ёсць, мужыку не пост (прык.). 16. У каго чорна глыба, у таго і хлеба ... (прык.). 17. «Наш хлеб – жыцця аснова, // Працяг і ...». З верша П. Панчанкі «Хлебныя словы». 21. Абоз перасяленцаў. 22. Тое, што і земляроб. 24. Мінерал з групы сілікатаў. 25. Сённа не пахмурна, а ... 26. Ластаўкі адлятаюць у ... Спасы, жоравы – да трэцяга Спаса (прык.). 29. Тэхнічная сельскагаспадарчая культура; паспявала да трэцяга Спаса.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

СТУДЗЕНЬ

5 – Сідарава Валянціна Сцяпанайна (1956, Мінск), мастачка, якая працуе ў галіне станковай і кніжнай графікі, мастацкай фатаграфіі, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2003) – 60 гадоў з дня нараджэння.

5 – Яркой Уладзімір Міхайлавіч (1941, Любанскі р-н – 1991), дыктар радыё і тэлебачання, заслужаны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

6 – «Беларускі зван» (Вільня; выдавалася з 06.01.1931 да 02.02.1932 г.), газета, орган Цэнтральнага саюза беларускіх культурных і гаспадарчых арганізацыяў (Цэнтрсаюза) – 85 гадоў з пачатку выдання.

6 – Шабалін Анатоль Андрэвіч (1946, Мінск), архітэктар, які працаваў над праектамі будынкаў Мінск-энерга, Палаца Рэспублікі, культурна-спартыўнага комплексу «Мінск-Арэна», рэстаўрацыяў і рэканструкцыяў Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2004, 2012) – 70 гадоў з дня нараджэння.

6 – Яцына Пётр Пятровіч (1906, Магілёў – 1964), беларускі і расійскі скульптар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1950, 1951) – 110 гадоў з дня нараджэння.

7 – «Гродненские епархиальные ведомости» (Гродна; 1901), газета, афіцыйны орган Гродзенскай епархіі Беларускай Праваслаўнай Царквы – 115 гадоў з пачатку выдання.

7 – Кіпель Яўхім Яўсеевіч (1896, Глускі р-н – 1969), грамадска-палітычны дзеяч, біёлаг, педагог, у эміграцыі (Германія, ЗША) – 120 гадоў з дня нараджэння.

7 – Кіркор Антоні Інацэнтэ (1756 – 1847), вайсковы дзеяч Рэчы Паспалітай, удзельнік паўстання 1794 г. – 260 гадоў з дня нараджэння.

7 – Раеўскі Іосіф Майсеевіч (1901, Расія – 1972), расійскі і беларускі рэжысёр, педагог, акцёр, народны артыст Беларусі і СССР – 115 гадоў з дня нараджэння.

7 – Шыльдэр Карл (Аляксандр) Андрэвіч (1786, Невельскі пав. – 1854), расійскі ваенны інжынер, генерал-інжынер, генерал-ад'ютант, удзельнік Бабруйскай абароны 1812 г., вы-

находнік і рацыяналізатар у галіне ваеннай тэхнікі, стваральнік першай у свеце браніраванай падводнай лодкі-ракетаносца – 230 гадоў з дня нараджэння.

8 – Беларускі прафесійны саюз работнікаў адукацыі і навукі – 95 гадоў з часу стварэння на Із'ездзе Саюза работнікаў асветы і сацыялістычнай культуры (1921).

8 – Вылчай Георгій Дзімітраў (1926, Балгарыя), балгарскі літаратурна-разнаўца, перакладчык, крытык, які даследуе ўзаемасувязі балгарскай і беларускай літаратуры, – 90 гадоў з дня нараджэння.

8 – Калаптур Ніна Фёдарайна (1916, Украіна – 1981), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

8 – Качанюк Генадзь Аляксандравіч (1936, Маладзечанскі р-н – 1994), вучоны-гісторык, археолаг, краязнаўца, фалькларыст, літаратурна-разнаўца, аўтар шэрагу літаратурна-краязнаўчых нарысаў, кніг па гісторыі гарадоў Беларусі, арганізатар Краязнаўчага таварыства ў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

9 – Агатан (Агатон) Гілер (1831, Польшча – 1887), польскі палітычны дзеяч, журналіст, удзельнік і гісторык паўстання 1863 – 1864 гг. – 185 гадоў з дня нараджэння.

9 – Кавалеўскі Восіп Міхайлавіч (1801, Вялікая Бераставіца – 1878), вучоны-гісторык, адзін з заснавальнікаў манголазнаўства ў Расіі, акадэмік Пецярбургскай АН, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Пецярбургскай АН – 215 гадоў з дня нараджэння.

9 – Лойтар Навум Барысавіч (Нохум Борухавіч) (1891, Украіна – 1966), рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1946) – 125 гадоў з дня нараджэння.

9 – Стацэнка Святлана Адамаўна (1966, Мазыр), музычны дзеяч, педагог, спявачка, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 50 гадоў з дня нараджэння.

10 – Лаўроў Георгій Лаўрэнцьевіч (1896, Расія – 1967), расійскі і беларускі архітэктар, сярод працаў якога галоўны корпус і карпусы шэрагу факультэтаў БДУ, будынкі Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У.І. Леніна, Беларускага політэхнічнага інстытута, друкарні імя

Ф. Скарыны АН БССР і інш. – 120 гадоў з дня нараджэння.

11 – Міхал Борх (1806 – 1881), літаратурна-разнаўца, перакладчык, бібліяфіл, аўтар кніг па гісторыі Падзвіння, гісторыка-літаратурнай працы пра Ефрасінію Полацкую, аповесці «Рагнеда» і інш. – 210 гадоў з дня нараджэння.

11 – «Вітэбскі голас» (Віцебск; выд. да 18.06.1907 г.), грамадска-палітычная і літаратурная газета на рускай мове – 110 гадоў з пачатку выдання.

12 – Андросаў Міхал Мікалаевіч (1906, Расія – 1951), архітэктар, аўтар праекта планіроўкі Лепеля, суаўтар генпланаў аднаўлення і развіцця Мінска (1945 – 1946) і Магілёва (1947 – 1950) – 110 гадоў з дня нараджэння.

12 – Заяц Юрый Апанасавіч (1951, Ліда – 2011), археолаг і гісторык, даследчык праблемы археалогіі горада і вёскі, курганных могілнікаў цэнтральнай Беларусі перыяду сярэднявечча, станаўлення дзяржаўнасці і распаўсюджвання хрысціянства – 65 гадоў з дня нараджэння.

12 – Мулявін Уладзімір Георгіевіч (1941, Расія – 2003), артыст эстрады, кампазітар, стваральнік і мастацкі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага ансамбля «Песняры» (1969 – 2003), народны артыст Беларусі і СССР, заслужаны дзеяч культуры Польшчы, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1976), кавалер ордэна Ф. Скарыны, імем якога названая вуліца ў Мінску, – 75 гадоў з дня нараджэння.

13 – Бараг Леў Рыгоравіч (1911, Украіна – 1994), беларускі і расійскі фалькларыст, літаратурна-разнаўца, які першы ў беларускай фалькларыстыцы склаў і апублікаваў сістэматычны паказальнік «Сюжэты і матывы беларускіх народных казак», заслужаны дзеяч навукі Башкартастана – 105 гадоў з дня нараджэння.

13 – Дубкова Тамара Аляксандраўна (1936, Полацк), музыказнаўца, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 80 гадоў з дня нараджэння.

13 – Здановіч Ігнат Аляксандравіч (1841, Вільня – 1864), адзін з кіраўнікоў паўстання 1863 – 1864 гг. у Літве і Беларусі – 175 гадоў з дня нараджэння.

13 – Угрыновіч Уладзімір Вікенцьевіч (1941, Мінск – 1994), мастак-кера-

міст, педагог, даследчык народнай творчасці – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – Гурскі Антон Іванавіч (1936, Капыльскі р-н), фалькларыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986) – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Грабюўскі Тадэвуш Станіслаў (1881, Украіна – 1975), польскі славіст, адзін з ініцыятараў вывучэння беларускай літаратуры і развіцця польска-беларускіх творчых сувязяў – 135 гадоў з дня нараджэння.

15 – Янка Сіпакоў (Іван Данілавіч) (1936, Аршанскі р-н – 2011), пісьменнік, перакладчык, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1976) – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Шуба Павел Паўлавіч (1926, Слуцкі р-н – 2000), мовазнаўца, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 90 гадоў з дня нараджэння.

16 – Аскназі Ісак Львовіч (Лейбавіч; 1856, Верхнядзвінск – 1903), жывапісец, аўтар жанравых твораў на тэмы жыцця гарадоў і мястэчка Беларусі, карцінаў на біблейскія сюжэты, акадэмік Імператарскай Акадэміі мастацтваў (Санкт-Пецярбург) – 160 гадоў з дня нараджэння.

16 – Дэмбінскі Генрык (1791, Польшча – 1864), ваенны дзеяч, генерал, адзін з кіраўнікоў паўстання 1830 – 1831 гг. у Польшчы, Беларусі і Літве – 225 гадоў з дня нараджэння.

16 – Лазоўскі Юрый Віктаравіч (1931, Расія – 1993), артыст аперэты, заслужаны артыст Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

16 – Міцкевіч Мікалай Антонавіч (1901, Парычы – 1954), рэжысёр, акцёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 115 гадоў з дня нараджэння.

16 – Траўгут Рамуальд Людвікавіч (1826, Камянецкі р-н – 1864), ваенны дзеяч, генерал, адзін з кіраўнікоў паўстання 1863 – 1864 гг. у Беларусі і Польшчы – 190 гадоў з дня нараджэння.

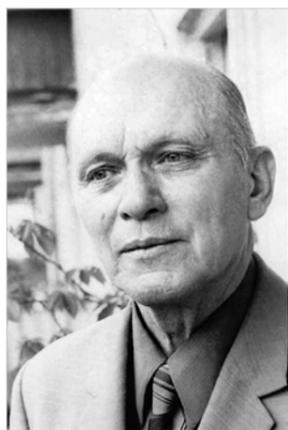
16 – Трафімчук Алег Рыгоравіч (1941, Мінск – 1984), архітэктар, аўтар манумента ў гонар саветскай маці-патрыёткі (Жодзіна), праектаў планіроўкі забудовы Маладзечна, Клецка, Мядзела, Вілейкі і іншых гарадоў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1977) – 75 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НОВАК-ПЯЮН Сяргей Міхайлавіч (заканчанае артыкула). Па вызваленні Слоніма працаваў дырэктарам Слонімскага гістарычна-краязнаўчага музея. 14 снежня 1944 г. арыштаваны органамі НКДБ; 24 сакавіка 1945 г. ваенным трыбуналам асуджаны за «зраду радзіме» на 10 гадоў пазбаўлення волі і адпраўлены на Калыму. Вызвалены і рэабілітаваны ў перыяд з 5 лістапада 1958 да 18 снежня 1958 г.

У 1959 г. вярнуўся ў Беларусь. Жыў у Слоніме, Нясвіжы; з 1960 г. – у Мінску. З 1984 г. член СП Беларусі. Пахаваны на могілках у в. Лявонавічы.

Дэбютаваў вершам «Не бядуі» у часопісе «Студэнцкая думка» (№ 4, 1925). Пісаў на беларускай, рускай, польскай мовах і на эсперанта. Асобным выданнем выйшла п'еса «Ёлка Дзеда Мароза» (Вільня, 1927). Афармляў часопіс для дзяцей «Заранка» (1927 – 1931). Аўтар зборнікаў вершаў «Заўсёды з песняй» (1984), «Зорачкі ясныя» (1986), «Песні з-за кратаў» (1993), успамінаў пра Янку Купалу, Гальяша Леўчыка, І. Стаброў-

скага. Некаторыя песні на словы С. Новіка-Пеюна лічацца народнымі, найбольш вядомыя з іх «Зорачкі» і «Над Шчарай» («Слоніmsкі вальс»), папулярныя ў выкананні спевака з ЗША Данчыка. У серыі «Беларускі музычны архіў» (лэйбл «ВМА-груп») выйшаў музычны альбом «Дні лятучы». Песні з-за кратаў» (2005), прысвечаны 100-годдзю нараджэння С. Новіка-Пеюна.

НОВЫ ГОД – свята, прысвечанае пачатку каляндарнага года. Суправаджаецца рознымі абрадамі. Абрадавыя формы, змест і сутнасць яго абумоўленыя дзейным календаром, сезоннымі ўмовамі, характарам гаспадарчай дзейнасці і вытворчых стасункаў, узроўнем культуры, гістарычнымі падзеямі.

У даўні час каляндарны год на тэрыторыі Беларусі пачынаўся вясною, навагодняе свята адзначалі ў пачатку вяснавага палявага работ. Асноўнымі абрадавымі асобамі вяснавага навагодняга свята былі валачобнікі, якія збіраліся ў гурт і абыходзілі ўсе сялянскія

двары. Валачобнай песняй і музыкай велічалі, услаўлялі кожнага гаспадара, яго працу, яе плён, усхвалялі земляробства, жывёлагадоўлю і інш. Велічалі таксама гаспадыню, дарослую дачку, нежанатага сына. Гаспадары дзякавалі валачобнікам, давалі ім абрадавы падарунак (булкі, яйкі, сыр, каўбасы, мяса). У познім сярэднявеччы з пераносам каляндарнага года на зіму сфармавалася зімовае навагодняе свята. Асноўнымі абрадавымі асобамі сталі каляднікі. Яны пераапрачаліся, надзявалі маскі «казы», «кабылы», «мядзведзя», «жураўля», «бусла» і інш., абыходзілі хаты і выконвалі велічальныя калядныя песні. На поўдні Палесся напярэдадні Новага года спраўлялі абрад шчадравання. Дзяўчаты хадзілі па вёсцы і спявалі пад вокнамі хат шчадроўскія песні, якімі віталі гаспадара, яго сям'ю, жадалі шчасця, добрага ўраджаю.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)